

BSZ - Nieuwsbrief

Bomenstichting Zutphen e.o.

April 2018, jaargang 16 nr. 2

Bomen en emoties

Het verkeer in het dorp wordt stilgelegd en we hoeven ons niet af te vragen wat er aan de hand is. Het geluid van motorzagen overstemt alles en we zien dat vlak voor ons een aantal monumentale eiken geveld worden. De deskundigen zeggen dat er een rondweg moet komen om het verkeer uit de kern van het dorp te weren. Overbodig lijkt nu nog de vraag: "Was dit echt wel nodig". Het kappen van bomen in de stad leidt op veel plekken tot verzet en woede van de bewoners met dezelfde vraag "Waarom worden deze bomen omgezaagd". Dit zijn gebruikelijke reacties, omdat we niet altijd op de hoogte zijn van de reden waarom dit gebeurt. Voordat bomen geveld worden is er ruim van te voren overleg geweest met omwonenden en vindt altijd publicatie plaats in lokale nieuwsbladen. Zo wordt de Zutphense Bomenstichting als eerste geïnformeerd en geconsulteerd zodra er een kapvergunning wordt aangevraagd. Neemt niet weg dat het vellen van bomen emoties blijft oproepen. In vergelijking met omliggende landen staan er in ons land weinig oude bomen. De reden is dat we de bomen geen kans geven om echt bejaard te worden en zij daardoor leeftijden van meerdere honderden jaren nooit bereiken. **De meest gehoorde argumenten om bomen te rooien op een rij:**

Een gemiddelde boom is na 35 jaar afgeschreven.

In een stedelijk gebied worden het riool en de huisaansluitingen na een periode van 35 tot 50 jaar vervangen waarbij het handhaven van de bomen vaak niet mogelijk is. Ook bij de herinrichting van complete woonwijken worden bomen niet gespaard. Al deze ingrepen zijn er de oorzaak van dat de gemiddelde leeftijd van een "stadsboom" niet hoger ligt dan 35 jaar.

De bomen zouden weleens ziek kunnen zijn.

Helaas zijn er in de afgelopen decennia een aantal boomsoorten ernstig aangetast door ziekten en verloren gegaan.

Hierbij te denken aan iepenziekte, kastanje bloedingsziekte en de taksterfte bij essenbomen. Over het algemeen zijn bomen sterker dan wij denken en behoeft niet elke ziekte fataal te zijn voor de boom.

Bomen worden geveld uit veiligheid.

Elke gemeente heeft een zorgplicht voor haar bomen in de stad. Inmiddels zijn er in ons land bijna tweeduizend gecertificeerde boomcontroleurs die onze bomen met regelmaat controleren. Bij twijfel beschikken zij over apparatuur om de ernst van een aantasting binnen in de boom in beeld te brengen.

Bomen hebben een beperkte levensduur en groeien dan niet meer.

Bomen kunnen vele jaren ouder worden dan de mensen. Zoals eerder al opgemerkt is dit niet weggelegd voor onze stadsbomen. Eeuwenoude bomen staan op plekken waar ze ongestoord en zonder tussenkomst van de mens zijn opgegroeid. Het geheim van deze hoge leeftijden wordt gezocht in de symbiose tussen bomen en schimmels. Een complex proces dat wetenschappers trachten te ontrafelen.

Waarom geen dikkere bomen bij herplant?

Bij herplant is de beschikbare ruimte voor het wortelgestel ondergeschikt aan talloze andere voorzieningen zoals kabels en leidingen. In deze beperkte ruimte planten we dan snel groeiende bomen die binnen afzienbare tijd ons het groene beeld geven in de stad. Bij gebrek aan voldoende doorwortelbare ruimte zal de groei voortijdig stoppen en de boom afsterven en zal vervangen worden door een nieuw exemplaar. Zo blijft het aantal stadsbomen op peil. Oneerbiedig worden deze bomen aangeduid met "groen straatmeubilair".

Woodi

De storm was veel bomen te machtig

Al dagen was hij aangekondigd, de storm van 18 januari 2018. Op internet circuleerde teksten als 'horrorstorm' en 'monsterstorm'. Een dergelijk naar hysterie neigend taalgebruik neem ik zelden serieus. Toch verdiepte ik me tevoren wel in de voorspellingen: als coördinator van het landelijk register van monumentale bomen van de Bomenstichting ervaar ik een zware storm als een spannend fenomeen.

Het eerbiedwaardige KNMI had wat meer ingetogen teksten, maar een pittige storm viel toch zeker te verwachten.

Ik vertrok per trein naar mijn werk in Arnhem. De stormclimax was voorspeld voor eind ochtend, begin middag. Eigenwijs pakte ik rond 10 uur mijn fiets vanaf Station Arnhem en zette koers naar Arnhem Zuid. Op de John Frostbrug bleek mijn hoogmoed: heftige windvlagen uit het westen smeten me bijna omver. Met grote moeite wist ik de brug over te komen. Even verder werd het fietspad versperd door enkele zojuist omgeknakte bomen.

Dit was beslist een zware storm: ik besepte dat hij veel schade zou aanrichten aan het bomenbestand. Die avond werd dat al duidelijk op het journaal. De volgende dagen kwamen van her en der berichten binnen van omgewaaide en beschadigde bomen: meer dan 300 in Amsterdam, zeker 100 in Zutphen. Rond fietsend zag ik gelukkig veel bekende bomen nog fier overeind staan. Van een aantal landelijk bekende bomen hoorde ik dat ze het hadden gehouden. Maar ook in Zutphen waren bomen geveld of beschadigd. Van de vier trotse Italiaanse populieren aan de Schimmelpennincklaan, twee jaar geleden door de Bomenstichting nog fanatiek verdedigd tegen gemeentelijke kappen, waren er twee volledig afgebroken. Duidelijk te zien was de holle stam. De als steunberen fungerende plankwortels waren niet opgewassen tegen de rukwinden die meer dan 120 km per uur hadden bereikt.

Ook op de Oude Begraafplaats was het een ravage: een zware populier aan de noordwestzijde was met wortel en al omgerukt en had in zijn val veel graven beschadigd. Midden op de begraafplaats had de storm een paardenkastanje radicaal afgebroken en een tevoren puntgave moerasesik ontworteld. Op het RK ge-

deelte lag een zware beuk in de vijver en ook aan de ooststrand waren meerdere bomen geveld. Een ploeg was de volgende dag de ravage aan het opruimen. Een van de mannen zei me dat van een grote ceder de wortels losgescheurd waren en dat ze daar iets mee moesten. Ik nam me voor de gemeente daar na het weekend over te bellen. Andere slachtoffers waren een grote over de Laan naar Eme gevallen populier bij Helbergen: twee ernaast staande populieren waren preventief geveld. Aan de Martinetsingel lag een oude appelboom omver terwijl een esdoorn op de Bleek een grote arm had verloren. Vanaf de IJsselbrug was te zien dat Zutphens dikste boom, de grote populier op een schiereiland bij de Marshaven, een enorme gesteltak met zeker een derde van de kroon was kwijtgeraakt.

Tot mijn plezier waren de twee karakteristieke Robinia's (Acacia's) bij de Vispoorthaven blijven staan, zelfs de schilderachtige scheef staande. Wat schetst mijn verbazing toen ik enkele dagen later hoorde dat de scheve knaap was geveld en verwijderd. Ook de genoemde Atlasceder op de begraafplaats bleek enkele dagen na de storm alsnog te zijn gekapt door de gemeente. De verantwoordelijke ambtenaar stelde dat er sprake was van gevaarzetting: uit oogpunt van veiligheid had hij de Robinia laten kappen en de ceder had bij forse wind enkele dagen na de storm beangstigend staan te wiebelen. De ambtenaar stelde dat hij uit oogpunt van openbare veiligheid geen andere keuze had. Dat er zelden of nooit iemand op het grasveldje komt vond hij geen argument.....

Wij zullen in ons reguliere overleg met de gemeente hier nog op terugkomen.

In de wijdere regio zag ik dat vooral veel naaldbomen in de bossen zijn omgewaaid, evenals bomen aan slootranden. Gelukkig blijken weinig echt monumentale bomen te zijn gesneuveld. Van een indrukwekkende eik in Stokkum bij Markelo is een zware arm afgescheurd en een grote zilversdoorn in 's Graveland is geveld, maar dat blijken uitzonderingen.

Jeroen Philippona

Sudden Branch Drop (plotselinge takbreuk)

De kastanjeboom aan de Rijkshagen te Zutphen is op 16 juli 2015 getroffen door een 'plotselinge takbreuk' ook wel 'Summer Branch Drop' genoemd.

Via social media komt er een bericht binnen dat er een zware tak uit een boom is gebroken en er mogelijk gewonden zijn gevallen.

Het is warm weer, benauwd en windstil. Alle omstandigheden zijn aanwezig voor een 'plotselinge takbreuk': hoge temperatuur, benauwd weer en geen zuchtje wind. Deze 'spontane takbreuk' komt vaker voor dan wij vermoeden. Alleen in situaties waar deze takken zware schade of ernstig persoonlijk letsel veroorzaken wordt een nader onderzoek verricht om de oorzaak te achterhalen.

Bij de diagnose laat het breukvlak geen enkele aantasting of verkleuring zien die ook maar enige aanwijzing zou kunnen geven. Men tast tot op heden vaak in het duister.

Dit fenomeen is elke zomer weer wereldwijd onderwerp van discussie en zeker als er een dode te betreuren valt, zoals op 23 september 2012 in Kew Gardens te Londen. In de rechtszaak die

daarop volgde werden geen duidelijk verklaarbare oorzaken door de getuigen-deskundigen aangetoond.

Uit de talloze verhalen is inmiddels wel af te leiden dat er bij deze weersomstandigheden een verhoogde verdamping optreedt waardoor er een tekort aan water ontstaat. Oorzaak is veelal een aangetast of beschadigd wortelgestel.

Volgens gericht nader onderzoek bleek dat de 'spontane takbreuk' bij de kastanjeboom in Zutphen het gevolg was van de slechte conditie van de boom.

Door jarenlange verdichting van de bodem, veroorzaakt door de duizenden toeristen, was een tekort aan zuurstof ontstaan, waardoor een groot deel van het wortelpakket was afgestorven. Interessant was om bij de toename van het aantal bezoekers de geleidelijke vermindering van de vitaliteit in de jaarringen van boom af te lezen.

De slechte conditie van de boom is tijdig door deskundige boomcontroleurs bij de gemeente gemeld. Helaas was de natuur de zagers een slag voor.

Woodi

Boomgedicht

Ik heb daarnet een boom gekocht,
nou ja, een boom, zo'n drie voet hoog.
Daarvoor wordt nu een plaats gezocht.
Je zegt: het is een tak, meer niet.
Hoho, met wortels, en een kleine kluit;
je zult eens zien, daar groeit wat uit!

Het wonder is, hoe hebben ze de takken
er nu al in kunnen verpakken
met blad en knop, bloesem en al.
Ja, alles wat hij worden zal
zit er al in, zelfs brandhout na zijn dood.
Maar eerst wordt hij nog even groot.

J.B. Charles

Waarom zijn zoveel bomen ziek?

Veertig procent van de paardenkastanjes en tachtig procent van de essen zijn ziek in ons land. Wetenschappers onderzoeken hoe ze deze ziektes kunnen bestrijden, maar voor veel bomen komt een mogelijke oplossing helaas te laat.

De kastanje heeft last van bloedingen. Dat komt door een bacterie die waarschijnlijk wordt verspreid door de larve van de Kastanjemineermot. Die larve leeft in bladresten. Ruim daarom de herfstbladeren zo snel mogelijk op.

Essentaksterfte wordt veroorzaakt door een schimmel die afkomstig is van een paddenstoel, het vals essenvlieskelkje. Eerst sterft het blad af, daarna de takken en binnen een paar jaar de hele boom. Dramatisch voor bossen met veel essen. Onze strategie is nu om niet alle zieke bomen te kappen. De meest vitale essenbomen zijn mogelijk resistent. Die gebruiken we voor het planten en uitzaaien van nakomelingen.

Bron: tijdschrift Roots

Bomen en waarde deel 1

Dhr. Raad, hoofd van de Plantsoenendienst te Rotterdam, ontwikkelde begin 70'er jaren van de vorige eeuw een methode om de waarde van bomen te berekenen. Aanleiding was om de toenemende schade aan bomen in zijn stad, veroorzaakt door aanleg van wegen en overige graafwerkzaamheden, te verhalen op de aannemers en hun verzekeraars. Met zijn methode werd het mogelijk de boom in geld uit te drukken. Menigeen besefte voor het eerst dat, zoiets vanzelfsprekend als een boom, geld waard was.

De toepassing van de methode Raad werd gebaseerd op de berekening van de oppervlakte van de stamdoorsnede. Bij aanvang was dit Fl. 2,00 per cm². Eenvoudig gezegd "Hoe dikker hoe duurder" wat toch regelmatig tot discussie leidde.

In 1994 werden op het Symposium "De Waarde van Bomen" diverse reeds bestaande buitenlandse taxatie methoden tegen het licht gehouden. De Duitse methode Koch was op dat moment aanleiding om als basis te gebruiken voor een nieuwe methode in ons land volgens het principe: "Hoeveel kost het om een vergelijkbare boom op deze locatie opnieuw te realiseren naar huidige maatstaven en het actuele prijsniveau?"

De boomwaardebepaling wordt gebruikt om de schade te bepalen. Is een boom "total loss" of is het behoud ervan niet direct in gevaar? Stel dat de boom vervangen kan worden door bij de kweker in dezelfde maat een nieuwe te kopen dan is dat tevens de waarde van de boom.

Het wordt moeilijker als de boom niet leverbaar is vanwege zijn afmeting, waarbij we moeten denken aan forse laanbomen met een stamomtrek boven de gangbare handelsmaten. Om toch tot

het vaststellen van de waarde te komen heeft De Nederlandse Vereniging van Taxateurs van Bomen richtlijnen opgesteld volgens welke dit mogelijk gemaakt wordt.

De berekening wordt gestart met de aankoop en levering van een jonge boom met een omtrek van 18-20 cm (gemeten op 100 cm boven de grond). Dit zijn de aanschafkosten. Na aankomst wordt de boom geplant, verankert en zo nodig van grondverbetering voorzien. Dit zijn de plantkosten. Er is altijd een mogelijkheid dat de boom niet aanslaat, waarvoor we de reeds gemaakte kosten verhogen met 10%. Voor de eerste 3 kritieke jaren na aanplant wordt er jaarlijks een bedrag voor nazorg opgelegd. Na deze 3 jaar vormen aanschafkosten, plantkosten en deze extra nazorg een totaalprijs.

Na deze 3 jaar wordt jaarlijks een klein bedrag aan onderhoudskosten in rekening gebracht tot de boom "volwassen" is. Aan deze periode worden grenzen gesteld, waarbij men in het algemeen een periode hanteert van 30 tot 40 jaar, waarna de boom zijn actuele waarde heeft bereikt. Nu de waarde berekend is, zal de deskundige de omvang van de schade aan wortelgestel, stam en kroon vaststellen.

Met zijn kennis van bomen, zijn praktijkervaring en de Richtlijnen van de NVTB is hij in staat de schade, in een percentage van de actuele waarde, vast te stellen en in een rapport voor de opdrachtgever te onderbouwen.

Woodi

Draaiende tonderzwammen!

Kunnen tonderzwammen 'draaien' op hun boomstam? Ook paddenstoelen moeten voor nageslacht zorgen; dit kan bij deze echte tonderzwam alleen als de hoed horizontaal staat - de buisjes in de hoed staan dan verticaal en dit stelt de sporen in staat om naar beneden te vallen zonder tegen de wand te kleven. Als de boom is omgevallen, komen deze buisjes horizontaal te liggen, dus hebben ze verder geen nut meer. Omdat de zwam zichzelf niet kan keren, zal hij, mits genoeg voedingsstoffen in de boomstam, nieuwe hoedjes maken die horizontaal op de liggende stam komen te staan. Het komt zelfs voor dat op de oude zwam nieuwe hoedjes ontstaan, die hem dan een leuke vorm kunnen geven. Voor de meeste paddenstoelen is deze hoedstand van levensbelang. Plaatjeszwammen kunnen daarentegen, tenzij ze op hun kop komen te liggen, hun sporen nog wel kwijt.

Bron: Roots - Jan Meijvogel

